

1 Dokazno breme

1.1 Kakšna so pravila o dokaznem bremenu?

Najprej je treba poudariti, da se v italijanskem pravnem sistemu za dokaze uporabljajo dvoji različni predpisi: procesna pravila so določena v zakoniku o civilnem postopku, in sicer v členih 228 in 229, medtem ko so tako imenovana materialna pravila določena v civilnem zakoniku, in sicer v členih 2730 do 2735. Sistem je na materialna in procesna pravila razdeljen zaradi predhodno veljavne pravne ureditve in upoštevanja Napoleonovega zakonika, v katerem je prevladovala zamisel, da je treba dokaze obravnavati s statičnega in tudi z dinamičnega vidika (povsem procesnega). V poročilu o civilnem zakoniku je v skladu z zgoraj navedenimi razlogi pojasnjeno, da se dokazi uporabljajo za uveljavljanje ali na splošno za obrambo posameznikovih pravic, in to ne le v sodnem postopku, ampak tudi zunaj njega in pred njegovim začetkom: od tod torej izvira umestitev dokazov v kodifikacijo pravic. Dokazno breme je urejeno z zgoraj navedenim besedilom in ne z zakonikom o civilnem postopku.

Porazdelitev dokaznega bremena na splošno ureja civilni zakonik, ki v členu 2697 določa: „Osebe, ki nameravajo uveljavljati pravico na sodišču, predložijo dokaze o dejstvih, na katera opirajo zahtevek. Stranka, ki izpodbija utemeljenost teh dejstev ali trdi, da se je pravica bodisi spremenila bodisi prenehala, predloži dokaze o dejstvih, na katera opira tak ugovor.“ Na podlagi teh načel mora torej tožnik dokazati dejstva, na katerih temelji njegov zahtevek, tj. dejstva, ki imajo zatrjevane pravne učinke. Po drugi strani pa mora toženec predložiti dokaze o dejstvih, ki izključujejo njegovo odgovornost ali kažejo, da je pravica bodisi prenehala bodisi se je tako spremenila, da je treba tožnikov zahtevek zavrniti. Če tožnik ne more utemeljiti svojega zahtevka, se njegova tožba zavrne, ne glede na to, ali toženec predloži trditve in dokaze v svojo obrambo. Člen 2698 civilnega zakonika določa, da je kakršen koli dogovor, ki je namenjen prenosu ali spremembi dokaznega bremena v zvezi z neodtujljivo pravico ali ki kateri koli stranki pretirano otežuje uresničevanje pravic, neveljaven. Nezadostni dokazi zmanjšujejo možnosti uspeha stranke (ne glede na to, ali je to tožnik ali toženec), ki mora dokazati ali ovreči dejstva, saj se nezadostni dokazi enačijo z neobstojem dokazov.

1.2 Ali obstajajo pravila, ki določena dejstva izvzemajo iz dokaznega bremena? V katerih primerih? Ali je mogoče predložiti dokaze, da bi dokazali neveljavnost posebne pravne domneve?

V skladu s členom 115 zakonika o civilnem postopku (kakor je bil spremenjen z zakonom št. 69 iz leta 2009) lahko sodišče šteje, da so bila dejstva dokazana, ne glede na dokaze, ki jih je predložila stranka, ki vlaga zahtevek, če jih nasprotna stranka ne izpodbija izrecno. Z odstopanjem od člena 2697 civilnega zakonika se torej dejstvo šteje za dokazano, če ni takoj izpodbijano. To pravilo se ne uporablja v primerih *in absentia*: če toženec ne pride na obravnavo, se dejstva, ki jih zatrjuje tožnik, ne štejejo za „nesporna“, saj je navedeno pravilo o sojenju *in absentia* „v nasprotju s tradicijo italijanskega procesnega prava, v skladu s katero se stranki, ki ni prišla na obravnavo ali je prišla prepozno, ni nikoli pripisalo implicitno priznanje“ (ustavno sodišče (*Corte Costituzionale*), sodba št. 340 z dne 12. oktobra 2007). Povedano drugače, če stranka ne pride na obravnavo, se v italijanskem civilnem postopku ne šteje, da je implicitno priznala dejstva, ampak da implicitno izpodbija zahtevek. Vendar v izjemnih okoliščinah pravo izrecno določa primere, v katerih neprihod stranke pomeni določeno ravnanje, ki se šteje za domnevno: npr. na podlagi člena 789 zakonika o civilnem postopku velja, da če nobena od vpletenih strank izrecno ne izpodbija projekta, potem je to enakovredno njegovi odobritvi (glej sodbo št. 3810 vrhovnega kasacijskega sodišča (*Corte Suprema di Cassazione*), civilni oddelek, 2. senat, z dne 6. junija 1988).

Dokazno breme je olajšano v primeru „domnev“, tj. kadar sam zakon določa dokazno vrednost nekaterih dejstev ali sodišču omogoča, da o neznanem dejstvu sklepa na podlagi znanega dejstva (člen 2727 civilnega zakonika). Domneve se delijo na: (1) pravne domneve, ki so določene z zakonom in so lahko izpodbijne (*iuris tantum*), kar pomeni, da jih je mogoče ovreči s predložitvijo nasprotnih dokazov, ali neizpodbijne (*iuris et de iure*), kar pomeni, da jih ni mogoče ovreči s predložitvijo nasprotnih dokazov pri sodišču; (2) navadne domneve, ki jih mora sodišče oceniti po svoji presoji in sprejeti le resne, natančne in dosledne domneve; navadne domneve niso dopustne v zvezi z dejstvi, za dokazovanje katerih zakon ne dopušča zaslišanja prič (člen 2729 civilnega zakonika). Dokazno breme je olajšano tudi v primeru znanih dejstev, tj. dejstev, ki so v času in kraju odločanja splošno znana, tako da ne sprožajo dvomov (člen 115 zakonika o civilnem postopku).

1.3 Do kakšne mere mora biti sodišče prepričano o dejstvu, da na njem utemelji svojo sodbo?

Sodišče mora dokaze oceniti po svoji presoji, razen če ni z zakonom določeno drugače; dokaze lahko izpelje tudi iz odgovorov strank, njihove neupravičene zavrnitve dopustitve pregledov, ki jih odredi sodišče, in na splošno vedenja samih strank med postopkom (člen 116 zakonika o civilnem postopku). Odločba, s katero sodišče ugodi zahtevku ali ugovorom zoper zahtevek, mora temeljiti le na dejstvih, ki so v celoti dokazana, bodisi neposredno bodisi na podlagi domnev. Sodba sodišča ne sme temeljiti na nedokazanih dejstvih, tudi če so mogoča ali zelo verjetna.

2 Pridobivanje dokazov

2.1 Ali je za pridobivanje dokazov vedno potreben predlog stranke ali lahko sodnik v nekaterih primerih dokaze pridobi na lastno pobudo?

V italijanskem pravnem sistemu je pridobivanje dokazov urejeno z načelom iz člena 115(1) zakonika o civilnem postopku, v skladu s katerim obseg postopka določata stranki (*principio dispositivo*): sodišče mora svojo sodbo opreti na dokaze, ki jih predložita stranki, „razen v primerih, določenih z zakonom“. Vendar so v naslednjih členih zakonika o civilnem postopku določene nekatere izjeme od tega pravila:

- člen 117 dovoljuje neformalno zaslišanje strank;
- člen 118 dovoljuje odreditev pregledov oseb in predmetov;
- člena 61 in 191 dovoljujeta, da sodišče zahteva izvedenska mnenja;
- člen 257 dovoljuje, da sodišče povabi pričo, ki jo je imenovala druga priča;
- člen 281b dovoljuje, da splošno sodišče (*tribunale*), na katerem odloča sodnik posameznik, odredi izvajanje dokazov z zaslišanjem priče, če sta stranki pri navajanju dejstev imenovali posameznike, ki bi lahko bili seznanjeni z določenimi dejstvi.

V delovnih sporih je lahko načelo, po katerem obseg postopka določata stranki, nadomeščeno s sistemom, za katerega so značilni inkvizitorni elementi, zlasti na podlagi naslednjih določb:

- člena 420, ki določa prosto zaslišanje strank med obravnavo zadeve, in
- člena 421, ki določa, da lahko sodišče kadar koli na svojo pobudo odredi sprejetje kakršne koli vrste dokaza, celo zunaj meja, določenih s civilnim zakonikom. V postopkih v zvezi s starševsko odgovornostjo lahko sodišče po uradni dolžnosti odredi izvajanje dokazov, vključno s pregledi, ki jih izvede

davčna policija (*polizia tributaria*), vendar samo v zvezi z odredbami, ki se nanašajo na mladoletne otroke. V postopku za razvezo zakonske zveze splošno sodišče v primeru spora odredi preiskave o dohodku, premoženju in dejanskem življenjskem standardu strank ter po potrebi vključi tudi davčno policijo.

2.2 Kateri so nadaljnji koraki, če je predlogu stranke za pridobitev dokazov ugodeno?

Če ena stranka predlaga pridobitev dokazov, lahko nasprotna stranka predlaga pridobitev nasprotnih dokazov. Sodišče ugotovi obema predlogoma, če meni, da bodo predložena dejstva pomembna za odločitev o zadevi.

Če sodišče sprejme dokaze, jih nato izvede.

Po izvedbi dokazov sodišče odloči v zadevi.

2.3 V katerih primerih lahko sodišče zavrne predlog stranke za pridobitev dokazov?

Dokaz je običajno opredeljen kot sredstvo za seznanitev z dejstvom ter torej za predstavitev in ugotovitev resničnosti navedenega dejstva ali kot instrument, s katerim se sodnik prepriča o zadevnih dejstvih. Da bi bilo predlogu za pridobitev dokazov v postopku ugodeno, mora biti „dopusten“ in „upošteven“. Da bi bil dopusten, ne sme biti v nasprotju s prepovedjo iz zakona (npr. iz člena 2726 civilnega zakonika v zvezi s plačili): povedano drugače, sodišče mora preveriti, ali je posamezen predlagani preiskovalni ukrep v nasprotju z zakonom. Prepovedi iz zakona veljajo tudi za tako imenovane netipične dokaze, ki niso opredeljeni s civilnim zakonikom. Nasprotno pa se upoštevnost obravnava z drugega vidika in se nanaša na „dejstvo, ki je predmet dokaza“. Da bi bilo predlogu za pridobitev dokazov ugodeno, mora sodišče ugotoviti, ali bo dejstvo, ki se namerava dokazovati, dejansko vplivalo na odločitev v zadevi. Zato se dejstva, ki ne vplivajo niti na ugoditev zahtevku niti na njegovo zavrnitev, ne upoštevajo, tudi če so bila dokazana. Da bi lahko sodišče presodilo upoštevnost dokazov, je zakonodajalec določil, da mora predlog izpolnjevati minimalne ravni podrobnosti in torej vključevati vsaj tri različne vrste informacij, tj. kraj: KJE; čas: KDAJ; in namen: S KAKŠNIM NAMENOM. Dejstev, ki se niso izrecno izpodbijala, ni treba dokazovati (člen 115 zakonika o civilnem postopku).

2.4 Katera dokazna sredstva obstajajo?

Italijansko pravo razlikuje med listinskimi in nelistinskimi dokazi. Dokazi, ki jih ureja civilni zakonik, se imenujejo „tipični“ dokazi.

Listinski dokazi vključujejo:

javne listine (člen 2699 in naslednji civilnega zakonika);
zasebne listine (člen 2702 in naslednji civilnega zakonika);
telegrame (člen 2705 in naslednji civilnega zakonika);
zasebne datoteke in evidence (člen 2707 civilnega zakonika);
računovodske evidence podjetij (člen 2709 civilnega zakonika);
mehansko izdelane kopije (člen 2712 civilnega zakonika);
kopije dokumentov in pogodb (člen 2714 in naslednji civilnega zakonika).

Dokazi so tudi računalniški dokumenti.

Nelistinski dokazi vključujejo:

izpovedbe prič (člen 2721 in naslednji civilnega zakonika);
pisne izjave prič (člen 257a zakonika o civilnem postopku);
priznanja (člen 2730 in naslednji civilnega zakonika);
formalno zaslišanje (člen 230 zakonika o civilnem postopku);
zaprisežene izjave (člen 2736 in naslednji civilnega zakonika);
preglede in ogleda (člen 258 in naslednji zakonika o civilnem postopku).

Obstajajo tudi izvedenska poročila, s katerimi sodišče pridobi strokovno znanje, ki mu manjka. V italijanskem postopkovnem sistemu ni končne določbe o obvezni naravi dokaznih sredstev, saj njihova predložitev načeloma ni prepovedana. Vendar pa v skladu s italijansko sodno prakso za tako imenovane netipične dokaze prav tako veljajo prepovedi ali izključitve, določene z materialnimi ali procesnimi pravili; v nasprotnem primeru bi bilo mogoče prikrito predložiti dokaze, ki sicer ne bi bili dopustni ali za dopustnost katerih bi bila potrebna ustrezna formalna jamstva.

2.5 Kateri so načini pridobivanja dokazov od prič in ali se ti razlikujejo od načinov za pridobitev dokazov od izvedencev? Kakšna so pravila v zvezi s predložitvijo pisnih dokazov in izvedenskih poročil/mnenj?

Sodišče dopušča dokazovanje z zaslišanjem prič (člen 245 zakonika o civilnem postopku); sodišče povabi pričo na zaslišanje in jo opozori, da se lahko zoper njo sprejmejo prisilni ukrepi in se ji naloži denarna kazen, če se ne odzove vabilu. Sodišče določi kraj, čas in način izvajanja dokazov. Na zahtevo zadevne stranke vročevalec vroči vabilo priči. Priča prebere zavezo, da bo pričala po resnici, nato pa jo sodnik zasliši – stranki pričam ne smeta neposredno postavljati vprašanj. Na podlagi določbe lahko sodišče s soglasjem strank dokaze pridobi tudi pisno (člen 257a zakonika o civilnem postopku). Sodišče imenuje izvedence in jim postavi vprašanja, na katera morajo odgovoriti; izvedenci bodo prišli tudi na obravnavo in prisegli, da bodo govorili resnico. Izvedenci praviloma pripravijo pisno poročilo, vendar jih lahko sodišče tudi povabi na obravnavo, na kateri jih ustno zasliši (člen 195 zakonika o civilnem postopku). Pisni dokazi postanejo del postopka, ko so vključeni v spis stranke, ko stranka prvič nastopi pred sodiščem ali pozneje, za kar veljajo zakonski roki (v okviru rokov, določenih za obravnavo v skladu s členom 183 zakonika o civilnem postopku za redne postopke za ugotavljanje dejstev).

2.6 Ali so določena dokazna sredstva močnejša od ostalih?

V italijanskem pravnem sistemu se največja teža pripisuje javnim listinam in neizpodbojnim domnevam. Javne listine (člen 2699 in naslednji civilnega zakonika) so dokumenti, ki jih v skladu z zahtevanimi formalnostmi sestavi notar (*notaio*) ali drug javni uradnik, pooblaščen za potrditev njihovega javnega statusa v kraju, kjer je bil dokument pripravljen. Javne listine imajo polno dokazno vrednost, razen če se izkaže, da so lažne. Sicer so absoluten in brezpogojen dokaz. Neizpodbojne domneve (člen 2727 civilnega zakonika) so še učinkovitejše, saj ne dopuščajo nasprotnega dokaza.

2.7 Ali so za dokazovanje določenih dejstev obvezni določeni načini dokazovanja?

Zakon določa, da se nekatera dejstva dokažejo le z določenimi oblikami dokazov, v nekaterih primerih samo z javnimi listinami, v drugih pa s pisnimi listinami, ki so lahko javne ali zasebne.

2.8 Ali so priče dolžne pričati po zakonu?

Priče morajo pričati, razen če je z zakonom določeno drugače. V določbah so zajeti naslednji primeri: nesposobnost za pričanje, prepoved pričanja za nekatere osebe in možnost, da priča zavrne pričanje. Dolžnost pričanja priče izhaja posredno iz pooblastila, ki je s členom 255 zakonika o civilnem postopku podeljeno sodišču in v skladu s katerim lahko sodišče odredi privedbo prič na sodišče in ji naloži denarno kazen, če se ta ne odzove vabilu.

2.9 V katerih primerih lahko priče zavrnejo pričanje?

V primerih, ki so določeni v zakoniku o kazenskem postopku in na katere se sklicuje zakonik o civilnem postopku: ti zajemajo posameznike, ki lahko odrečejo pričanje, ker jih obvezuje dolžnost varovanja poslovne, uradne ali državne skrivnosti.

2.10 Ali je lahko oseba, ki zavrne pričanje, kaznovana ali prisiljena, da priča?

V skladu s členom 256 zakonika o civilnem postopku sodišče prič, ki pride pred sodišče, vendar odreče pričanje brez ustrezne utemeljitve, ali pri kateri obstaja utemeljen sum, da priča po krivem ali prikriva dokaze, prijavi državnemu tožilcu, tako da mu pošlje izvod zapisnika obravnave.

2.11 Ali obstajajo določene osebe, od katerih ni dovoljeno pridobiti dokazov?

Pričati ne morejo posamezniki, ki imajo osebni interes glede dejstev v zadevi, saj njihov interes pomeni, da bi lahko imeli pravico sodelovati v postopku kot stranka (člen 246 zakonika o civilnem postopku). V zvezi s **strankami v sporu, ki očitno ne morejo nastopiti kot priče**, italijanski pravni sistem določa **formalno zaslišanje**; to je oblika dokazovanja, ki je namenjena pridobitvi sodnega priznanja stranke (člen 228 zakonika o civilnem postopku) in ki mora upoštevati splošna pravila o dokazih ter zlasti (člen 230 in naslednji zakonika o civilnem postopku) izhajati iz ločenih in posebnih členov. Zadevna stranka mora odgovarjati osebno in ne sme brati iz zapiskov, razen če se to izkaže za nujno in je sodišče to dovolilo. Vprašanja, postavljena strankam v okviru formalnega zaslišanja, se morajo nanašati na dejstva, ki se navajajo kot dokazi, in so morala biti odobrena v sklepu o ugoditvi formalnemu zaslišanju. Vendar se lahko postavijo tudi vprašanja v zvezi z drugimi dejstvi, če se stranke strinjajo s temi vprašanji in se sodišču zdijo koristna. Če se stranka brez utemeljitve ne

udeleži formalnega zaslišanja ali ga zavrne, se lahko dejstva, ki so predmet dokazovanja, **priznajo**, če sodišče meni, da bi jih bilo treba priznati glede na druge dokaze. V skladu z ustaljeno sodno prakso zavrnitev stranke, da bi odgovarjala, ali njen neprihod ne pomeni samodejno implicitnega priznanja, ampak okoliščino, ki lahko pri presoji v okviru drugih dokazov, pridobljenih med postopkom, sodišču zagotovi sredstvo za sklepanje o dejstvih, navedenih med zaslišanjem.

Sodišče ima na voljo le zgoraj opisana prisilna sredstva.

2.12 Kakšna je vloga sodnika in strank na zaslišanju priče? Pod kakšnimi pogoji je lahko priča zaslišana prek videokonference ali z drugimi tehničnimi sredstvi?

Pričo zasliši sodnik, ki ji postavlja neposredna vprašanja glede dejstev, ki so dopustna kot upoštevana za postopek, in kakršna koli vprašanja glede istih dejstev, ki jih zahtevata odvetnika strank med zaslišanjem.

Zaslihanje prek videokonference ni izključeno, čeprav z zakonikom o civilnem postopku ni izrecno predvideno. Člen 202 zakonika o civilnem postopku določa, da sodišče ob odreditvi pridobitve dokazov določi „čas, kraj in način pridobitve dokazov“, kar mu omogoča, da odredi zaslihanje priče prek videokonference. Člen 261 zakonika o civilnem postopku določa tudi, da lahko sodišče odredi video snemanje, za kar je treba uporabiti mehanska sredstva, naprave ali postopke.

3 Ocenjevanje dokazov

3.1 Ali so sodišču postavljene omejitve pri izdaji sodbe, če stranka dokaza ni pridobila zakonito?

Sodišče ne upošteva dokazov, ki niso bili formalno predloženi in dopuščeni.

3.2 Ali moja izjava šteje kot dokaz v postopku, v katerem nastopam kot stranka?

Izjave stranke, ki so ugodne zanjo, se ne štejejo za dokaz. Vendar se lahko priznanje (ki ima torej negativno konotacijo) med **formalnim zaslišanjem** (glej točko 2.11) upošteva kot negativni dokaz zoper stranko, ki ga je dala.

Zadnja posodobitev: 18/11/2020

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezne kontaktne točke pri Evropski pravosodni mreži, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah ter Evropska komisija ne prevzemata nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki v tem dokumentu. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.

Zaradi izstopa Združenega kraljestva iz Evropske unije države članice posodablajo strani z nacionalno vsebino na tem spletišču. Če spletna stran vključuje vsebino, ki še ne odraža izstopa Združenega kraljestva, je nenamerna in jo bomo ustrezno odpravili.